

Л. Дем'яненко,
канд. філол. наук
стар. наук. співр. інформаційно-аналітичного відділу ФПУ

11-Й ПАКЕТ АНТИРОСІЙСЬКИХ САНКЦІЙ ЄС: ЕКСПЕРТНІ ОЦІНКИ ТА ДЕТАЛІ НОВИХ ОБМЕЖЕНЬ

Опубліковано: Дем'яненко Л. 11-Й пакет антиросійських санкцій ЄС: експертні оцінки та деталі нових обмежень // Діяльність Президента України в умовах російсько-української війни. 2023. Випуск 26 (70). С. 45-49.

З моменту початку неспровокованої повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України 24-го лютого 2022 року, Україна та міжнародні партнери запровадили низку санкцій проти рф.

На сьогодні російська федерація є найбільш підсанкційною країною світу і наразі саме санкції є найбільш дієвим інструментом впливу на країну-агресора з боку цивілізованої світової спільноти.

Важливим елементом роботи Міністерства закордонних справ України на санкційному напрямі є взаємодія зі столицями держав-членів ЄС, США, Великої Британії, Канади, Швейцарії, Австралії, Японії, Нової Зеландії та низки інших країн-партнерів (mfa.gov.ua).

У лютому 2023 року, до річниці російського вторгнення в Україну, ЄС затвердив і ввів у дію 10-й спільний пакет санкцій проти росії. Після того Євросоюз розпочав роботу над новим, вже 11-м, пакетом санкцій проти російської федерації у відповідь на її вторгнення в Україну. Спочатку, у травні послы не змогли затвердити новий пакет санкцій – тоді посол Польщі в ЄС Анджей Садось зазначав, що багато питань потребують ретельного експертного аналізу, оскільки «є дуже технічними та складними». Згодом представник Польщі у Брюсселі наполягав на посиленні відповіді з боку Європейського союзу через підриг російських окупантів Каховської ГЕС в Україні. Також прийняття нового санкційного пакету затримувалося через заперечення Угорщини та Греції з приводу включення Україною деяких їхніх компаній у список спонсорів війни.

Новий пакет санкцій був зрештою затверджений Радою Європейського Союзу 23 червня 2023 року. Цей пакет насамперед спрямований на усунення лазівок, якими країна-агресор користується для обходу раніше запроваджених санкцій.

Голова дипломатії ЄС Жозеп Боррель заявив: «Наші санкції вже завдають серйозних збитків російській економіці й здатності кремля фінансувати свою агресію. Сьогоднішній пакет посилює наш тиск на росію і військову машину Путіна. Перешкоджаючи обходу санкцій, ми максимізуємо тиск на росію, позбавляючи її ресурсів, таких необхідних для неї, щоб продовжувати незаконну війну проти України (radiosvoboda.org).

Також у рамках 11-го пакету санкцій ЄС скасовує тимчасові дозволи для Німеччини та Польщі щодо імпорту російської нафти трубопроводом

«Дружба». ЄС заборонив трубопровідні постачання до Німеччини та Польщі нафти з російської федерації. Однак, заборона на транспортування нафти трубопроводом до Німеччини та Польщі не стосуються сировини з інших країн (ua-energy.org).

Найбільшою новинкою чергового пакету санкцій, за словами дипломатів, стало запровадження обмежень на продаж чутливих товарів і технологій подвійного призначення третім країнам, які потенційно могли б продати їх росії. Перелік цих країн може змінюватися за одностайною згодою всіх 27 членів. Які країни вже у списку – невідомо, але представники ЄС висловлювали стурбованість щодо таких держав як Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Об'єднані Арабські Емірати, Туреччина та Китай.

Існування російських лазівок для обходу санкцій не є новиною, говорить експерт «Центру європейської політики» з Брюсселя Філіпп Лаусберг. Утім, додає він, повне розуміння того, яких масштабів вони набули, з'явилося лише нещодавно. «Адже, існують лазівки через які росія має можливості отримувати високі технології, експорт яких заборонений туди, через треті країни. Особливо у Центральній Азії, на Кавказі, але також через Китай, Туреччину та Об'єднані Арабські Емірати. Наприклад, Киргизстан імпортував у десять разів більше товарів з Німеччини, ніж вони імпортували до війни», – сказав Філіпп Лаусберг (suspilne.media).

Для дотримання обмежень країнам, які не у змозі самотійно перекрити вигадані росією схеми обходу, Євросоюз обіцяє надати технічну допомогу. Відмова дотримуватися введених ЄС санкцій несе за собою швидку реакцію – країни ЄС можуть обмежити експорт до цих країн товарів та послуг, які вже заборонені для експорту до росії.

Зазначається, що для запобігання обминанню вжитих обмежувальних заходів ЄС вирішив надалі зміцнювати багатосторонню та двосторонню співробітництво з третіми країнами, а також підвищити обсяги технічної допомоги. Лише в тих випадках, коли ці зусилля не приносять очікуваних результатів, ЄС вживатиме швидкі, пропорційні та цілеспрямовані дії, які будуть спрямовані виключно на те, щоб позбавити Росію ресурсів, що дозволяють їй продовжувати загарбницьку війну проти України. Ці санкції матимуть форму індивідуальних заходів у відповідь на залучення третіх країн до операцій з обминання санкцій. Європейський Союз буде знову долучатися до конструктивного діалогу з третіми країнами, яких це стосується, після ухвалення таких індивідуальних заходів (ukrinform.ua).

Анна Власюк, аналітик Київської школи економіки, член санкційної групи Єрмака – Макфола, зазначає, що потрібно розділити надійних партнерів росії на країни Центральної Азії, Туреччину та Китай (uatv.ua).

З Туреччиною найпростіше, бо маємо прецедент. Раніше, коли проти росії вводилися лише перші пакети фінансових санкцій і заборонялася видача карток Visa і MasterCard громадянам росії, Туреччина допомагала обходити ці санкції, і громадяни росії могли отримувати ці картки в Туреччині. Але після того, як було проведено дипломатичний діалог із Туреччиною, переважно з боку США, Туреччина відразу ж припинила цю практику. Оскільки Туреччина

є членом НАТО і досить інтегрована в західну економіку, то з нею можна буде досить конструктивно домовитися.

На країни Центральної Азії також є важелі впливу, тому що їм потрібен доступ до європейського ринку. Перед тим, як запровадити бан на експорт товарів до низки держав, ЄС вестиме з ними діалог. І один із аргументів, який, на мою думку, ЄС може наводити – це заборона експорту певних товарів, заборона доступу компаній із цих держав на європейський ринок.

Китай – це окрема історія. Щодо цієї держави діє навіть низка окремих санкцій США, які не пов'язані з Україною, зокрема заборона на ввезення до Китаю складніших мікросхем. Нещодавно держсекретар США Ентоні Блінкен відвідував Китай, тому, можливо, там також можуть бути досягнуті деякі домовленості (uatv.ua).

У росії, своєю чергою, не припиняють твердити, ніби санкції більше шкодять іншим країнам, ніж їм, і ніби для росіян санкційні обмеження відкривають нові можливості. Але вже те, що Росія намагається довести світу, ніби санкції не працюють – головний доказ їхньої ефективності, певен інвестиційний банкір Сергій Фурса. Як приклад, він наводить запроваджену стелю цін на нафту. «РФ кричала, що ніхто і ніколи не поставить її на коліна. Зробили указ Путіна, що не можна продавати в рамках стель. Зараз же вони вимушені були переглянути це і сказали, що можна продавати в рамках стель, але тільки дружнім країнам, а от недружнім не можна», – зазначив Фурса.

З цим погоджується й експерт «Центру європейської політики» з Брюсселя Філіпп Лаусберг. Він також додає, що важливе значення мала і заборона на експорт високотехнологічних товарів, які могли б використовуватися у військовій промисловості. «Звісно, ми говоримо про лазівки та треті країни для обходу санкцій, але ми бачимо, що в росії закінчуються високоточні ракети. Я вірю, що якби санкції не були запроваджені, росія б мала набагато більше можливостей тероризувати українські міста з точнішою зброєю, а також була б ефективнішою на полі бою. Коли ми говоримо про санкції, то варто розуміти, що самі по собі вони не зупинять війну. Вірити в це було б наївним», – каже Філіпп Лаусберг. Водночас варто пам'ятати, що в умовах санкцій ресурси росії є обмеженими, каже Лаусберг. Якщо постійно мати дефіцит бюджету, як це є зараз, то просто неможливо довгий час фінансувати одночасну і військову промисловість, і соціальні програми, як-от зарплати солдатам по кілька тисяч євро, чи виплати родинам загиблих окупантів в Україні – у кілька десятків тисяч (suspilne.media).

Свою думку, щодо 11-го пакету санкцій проти росії, висловив і Рафаель Саттаров, узбекистанський політолог-міжнародник. Він зазначив, що «Методи впливу та примусові заходи, звичайно, величезні і в країнах Центральної Азії, і в інших країнах пострадянського простору. Ці країни розуміють, які величезні ризики є при залученні до цієї пастки щодо обходу санкцій. Більше того, вони вбачають перспективу співпраці з європейськими країнами. Вони зацікавлені у співпраці з європейськими країнами, американцями, Японією» (uatv.ua).

Спецпредставник ЄС із питань санкцій Девід О'Салліван відзначив: «Євросоюз постійно наглядатиме за третіми країнами, які можуть імпортувати до росії підсанкційні товари, що можуть застосовуватися для військових цілей, пріоритетними є товари, що їх можуть застосовувати для військових цілей... Вони виходять за рамки традиційного визначення товарів подвійного призначення, які використовуються у цивільній і військовій сферах. Ваш уряд нещодавно виділив їх як такі, що можуть бути використані в ракетах і безпілотноках».

Він додав, що вже об'їздив країни, які можуть реекспортувати такі товари до країни-терориста. За його словами, він зустрів там позитивну відповідь. Також спецпредставник зауважив, що ці країни не хочуть бути майданчиками для обходу санкцій, оскільки «не хочуть нести відповідальність за експорт товарів, які потенційно можуть вбивати українців». Відтак у ЄС, за словами О'Саллівана, отримали чіткі зобов'язання від цих країн, і тепер уважно слідкуватимуть за торговельною статистикою. «Це завдання, яке нам надалі доведеться виконувати щодня, щотижня і щомісяця: перевіряти статистику, дивитися, де може відбуватися ця паралельна торгівля або реекспорт підсанкційних товарів, і намагатися це зупинити», – сказав спецпредставник (espresso.tv).

Якщо такі індивідуальні санкції та спроби налагодити конструктивну взаємодію не принесуть результатів, і дії з обминання санкцій залишатимуться суттєвими та систематичними, ЄС має можливість застосувати виключні, крайні заходи. У такому випадку Рада ЄС може приймати одноголосні рішення щодо обмеження продажу, постачання, трансферних перевезень або експорту товарів та технологій, експорт яких до росії вже є забороненим, до третіх країн, дії або юрисдикція яких демонструють високий ризик обминання санкцій, особливо у тому, що стосується товарів та технологій, які можуть використовуватися на полі бою (ukrinform.ua).

В 11-му пакеті антиросійських санкції Рада ЄС також призупинила ліцензії на мовлення п'ятьом медіа, які прямо або опосередковано підконтрольні РФ і використовуються для маніпулятивного подання інформації: RT Balkan, Oriental Review, Tsargrad, New Eastern Outlook і Katehon.

Крім цього, забороняється доступ до портів ЄС для суден, які здійснюють перевалку з судна на судно, якщо є підстави підозрювати, що вантаж був російського походження.

До санкційного пакету також потрапили ще 71 особа та 33 організації. Їм буде заборонено в'їзд до ЄС, а їхні активи в ЄС – заморожені. Індивідуальні санкції застосували за причетність до незаконної депортації українських дітей до росії (unian.ua).

Президент України Володимир Зеленський прокоментував новий пакет санкцій Європейського союзу щодо росії: «Вітаємо довгоочікуване й важливе ухвалення 11-го пакету санкцій, спрямованих на припинення обходу санкцій... В Україні з нетерпінням очікують на їх ефективну реалізацію для зупинки вторгнення російської федерації та подальшого посилення

обмежувальних заходів, зокрема проти атомної енергетики» (radiosvoboda.org).

Глава Офісу президента України Андрій Єрмак також відреагував на рішення послів ЄС щодо 11-го пакету санкцій проти росії. Він повідомив, що новий пакет обмежень містить дійсно важливий механізм протидії обходу санкцій із боку країни-окупанта. «За допомогою цього механізму планується обмежити продаж та передачу чутливих технологій та продуктів подвійного призначення іншим країнам, які допомагають росіянам обходити санкції», – розповів Єрмак (slovoidilo.ua). Тобто, за словами глави Офісу президента України, таке обмеження має негативно вплинути на російський ВПК та їхню здатність виробляти ракети.

Таким чином, із впевненістю можна сказати, що санкції проти росії діють, при цьому, важливим є їхнє неухильне виконання всіма країнами і наявність відповідного контролю за цим процесом. Зокрема, росія вже втрачає значні кошти через запроваджену граничну ціну на її нафту, а також відмову багатьох переробників від її «чорного золота». А обмеження на імпорт росією високотехнологічної продукції звужують можливості її військово-промислового комплексу.

Належне виконання 11-го пакету санкцій дозволить запобігти їх обходження росією і її партнерами, що прискорить ослаблення російської економіки та її ВПК і таким чином сприятиме наближенню української перемоги. Подальші кроки світової спільноти, зокрема ЄС, мають передбачати передачу конфіскованих російських активів на відновлення української економіки і долання наслідків російської агресії.